

УДК 379.85:504.062

І. І. Ковтуник,

к. геогр. н., ст. викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, економічний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: 0000-0003-1484-0708

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.122

ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА КУРОРТНІ ТЕРИТОРІЇ ПОДІЛЛЯ

I. Kovtunyk,

PhD in Geography, senior professor of tourism and hotel-restaurant business chair,
economical department, Ivan Ogiyenko Kamyanets-Podilsky national university

NATURAL-GEOGRAPHICAL RECREATION RESOURCES AND RESORT TERRITORIES OF PODILLYA

Передумовою організації рекреаційної діяльності виступають рекреаційні ресурси. Під рекреаційними ресурсами розуміють об'єкти, явища і процеси природного, антропогенного та соціального походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, її спеціалізацію та економічну ефективність. Багатогранність поняття "рекреаційні ресурси" визначається різноманітністю підходів до їх класифікації. Любіцева О.О. пропонує виділяти шість основних підходів: сутнісний підхід; функціональний підхід (за неповторністю природних умов і рекреаційних ресурсів у поєднанні з комплексністю їх використання); діяльнісний підхід; атрактивний підхід; ціннісний підхід; еколого-економічний підхід. Поділля має високий рівень концентрації природно-географічних рекреаційних ресурсів, у тому числі тих, які мають лікувальні, оздоровчі, рекреаційні властивості та широко використовуються в курортному господарстві, тому їх аналіз є надзвичайно актуальним, оскільки розкриваються значні перспективи розвитку курортного господарства і рекреаційної діяльності та туризму загалом на теренах області.

The most important prerequisite of recreational activities are the recreational resources. Under recreational resources understand objects, phenomena and processes of natural, human and social origin that are or may be used for the development of recreation and affecting the territorial organization of recreational activities, specialization and cost efficiency. The many facets of the term "recreational resources" is defined by a variety of approaches to their classification. Lyubitseva O. O. offers to allocate six basic approaches: essential approach; functional approach (for the uniqueness of the natural environment and recreational resources, combined with the complexity of their use); activity approach; attractive approach; value-based approach; environmental and economic approach. Today especially grows the importance of regional tourism policy. It is particularly important that the recreational-tourism potential acts quite an active factor in the development area, and causes additional stimulating effect on transport and technology, infrastructure, services, construction industry and other sectors of the economy. In Khmelnytska region a significant part of natural potential make recreational landscapes, health resources, nature reserve objects and areas of historical and cultural significance. These resources are unique for future development of areas for recreation and tourism. For its recreational potential Khmelnytska region has all opportunities to become a tourist area by the world level. Compared to other branches of economic activities in the tourism and recreation industry is a huge advantage that it does not cause irreparable damage to the environment, while providing quick turn of invested capital and guaranteed profits. In the Khmelnytska region the

foundation of natural potential contents tectonic resources, recreational landscapes, recreational resources, natural protected areas and areas of historical and cultural significance. In the article natural-geographical recreation resources and resort territories of Podillya were investigated.

Ключові слова: ресурси, природні рекреаційні ресурси, курорт, курортні території, кліматичні курорти.

Key words: resources, natural recreational resources, resort, resort territories, climate resorts.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із найперспективніших регіонів, з точки зору розвитку рекреації та туризму в нашій країні є Хмельниччина. Це пояснюється вигідними особливостями її географічного розташування та багатством рекреаційно-туристичного потенціалу. Важливе значення для рекреації та для формування рекреаційних потоків мають рекреаційні ресурси та курортні території Поділля.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням ресурсів Хмельниччини присвячені ряд публікацій, з них монографія "Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку", де автор цієї статті досліджує природно-географічні ресурси Хмельницької обл.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є дослідити природно-географічні рекреаційні ресурси та курортні території Поділля.

Згідно з метою, було поставлено такі завдання:

1. Вивчити рекреаційні ресурси та їх класифікацію.
2. Визначити природно-географічні ресурси, сприятливі для розвитку рекреації, туризму та курортного господарства на Поділлі.
3. Проаналізувати основні курортні території Поділля.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найважливішою передумовою організації рекреаційної діяльності виступають рекреаційні ресурси. Під рекреаційними ресурсами розуміють об'єкти, явища і процеси природно-

го, антропогенного та соціального походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, її спеціалізацію та економічну ефективність [1, с. 156].

Багатогранність поняття "рекреаційні ресурси" визначається різноманітністю підходів до їх класифікації. Любіцева О.О. пропонує виділяти шість основних підходів: сутнісний підхід (за предметною сутністю ресурсів); функціональний підхід (за неповторністю природних умов і рекреаційних ресурсів у поєднанні з комплексністю їх використання); діяльнісний підхід (за характером використання в туризмі); атрактивний підхід (за мірою та формою залучення до туристичної діяльності); ціннісний підхід (за унікальністю рекреаційних ресурсів); еколого-економічний підхід (за споживчою вартістю ресурсів та їх екологічним значенням).

Рекреаційні ресурси поділяються на три основні групи: природно-географічні, історико-культурні та соціально-економічні. Важлива роль у цій класифікації належить природно-географічним рекреаційним ресурсам, адже саме вони є базою для формування та розвитку основних видів рекреації та туризму.

Під природно-географічними рекреаційними ресурсами розуміють фактори, речовину і властивості компонентів природних та природно-антропогенних геосистем, які володіють сприятливими внутрішніми і зовнішніми, якісними та кількісними параметрами для реалізації рекреаційної діяльності [3].

У межах природно-географічних рекреаційних ресурсів виділяють такі види ресурсів: геологічні, орографічні (ресурси рельєфу), спелеологічні, гідрологічні, бальнеологічні, біотичні, ландшафтні.

Під історико-культурними рекреаційними ресурсами розуміють сукупність створених у процесі історичного розвитку певної території об'єктів матеріальної і духовної куль-

тури, які одночасно є об'єктами туристичного інтересу.

Історико-культурні ресурси включають археологічні, архітектурні, замкові комплекси, монастирські комплекси, військової архітектури, громадської архітектури, промислової архітектури, культової (сакральної) архітектури, музеї, театри.

Під соціально-економічними рекреаційними ресурсами розуміють сукупність ресурсів та об'єктів, які одночасно є об'єктами туристичного інтересу.

До групи соціально-економічних туристичних ресурсів належать географічне положення, економічне положення, транспортна доступність, рівень економічного розвитку, готельне господарство, ресторанне господарство, курортне господарство, туристична інфраструктура.

Курорт (від нім. Kurort, kur — лікування, ort — місце) — це місцевість із набором лікувально-оздоровчих чинників, сприятливим кліматом, мінеральними джерелами, лікувальними грязями, де є спеціальні установи та інфраструктура для лікування, оздоровлення, відпочинку рекреантів.

Підставою для визначення місцевості як курорту є наявність природно-географічних туристичних ресурсів, які мають лікувальні, оздоровчі, рекреаційні властивості, необхідної інфраструктури для їх експлуатації та організації лікувально-профілактичної діяльності.

Курорти прийнято поділяти на три типи:

- 1) кліматичні;
- 2) бальнеологічні;
- 3) грязьові.

За унікальністю та цінністю природно-географічних туристичних ресурсів, їх значенням для курортного господарства та рівнем облаштованості виділяють курорти державного та місцевого значення.

Хмельницька область має високий рівень концентрації природно-географічних рекреаційних ресурсів, у тому числі тих, які мають лікувальні, оздоровчі, рекреаційні властивості та широко використовуються в курортному господарстві, тому їх аналіз є надзвичайно актуальним, оскільки розкриваються значні перспективи розвитку курортного господарства і рекреаційної діяльності та туризму в цілому на теренах області.

Особливою для розвитку курортної галузі на території Хмельницької обл. є та зона Придністров'я, яка виходить до р. Дністер. Вихід на поверхню крутих південних схилів тепло-

містких вапнякових субстратів у даній зоні Придністров'я обумовлює виникнення мікрокліматичних умов, які за своїми характеристиками наближаються до степових або, навіть, до середземноморських, що сприяє розвитку рекреації.

У зоні Придністров'я особливо виділяється підзона — Середнє Придністров'я. Середнє Придністров'я займає вигідне місце серед потенційних курортних районів країни. В цьому районі знаходяться надзвичайні за красою території, які відрізняються унікальністю природних ландшафтів, яскравим прикладом поєднання живописного ландшафту та відпочинку на воді є Дністровська рів'єра.

Дністровська рів'єра — це місцина, де р. Смотрич (притока р. Дністер) безпосередньо впадає в р. Дністер. Це місце називають устям, звідси і назва села, на території якого знаходиться курорт Дністровська рів'єра.

Устя — село в Слобідсько-Кульчієвецькій сільській територіальній громаді Кам'янець-Подільського району Хмельницької обл. Площа с. Устя становить 1,196 км.² Населення складає 529 осіб.

Історія с. Устя є надзвичайно цікавою. Колись воно було с. Мукша, за назвою місцевої р. Мукша, яка протікає неподалік від м. Кам'янця-Подільського. Сама р. Мукша, імовірно, названа за іменем богині Мокоші (в той час поклонялися давнім богам), припускають географи. Адже долина р. Дністер була заселена людьми ще з часів раннього палеоліту. Цьому факту сприяв особливий, схожий до середземноморського, мікроклімат, родючі землі, придатні для землеробства і скотарства, ріка, багата рибою. Існує легенда про підземний хід, що зв'язував між собою печери на правому березі р. Мукші з с. Устя.

Пізніше с. Устя називалося Устям Дністровим та Устям Смотрицьким.

За радянських часів с. Устя було місцем побудови дач працівників м. Кам'янця-Подільського, в основному, наукових і освітніх закладів, а також місцевих заводів.

З кінця XIX ст. і до вересня 1939 р. ці місця були олюбленими місцями відпочинку поляків, угорців та австрійців.

З давніх часів р. Дністер була судноплавною і століттями відігравала роль головної транспортної артерії, яка зв'язувала Прикарпаття та Пониззя з Балканами та Близьким Сходом. У ті часи з півдня Дністром доставлялися античний посуд, тканини, вироби з металу й інші товари, а племена, що проживали на території Подністров'я вивозилися зерно, шкіру, хутро

та інше. З часів Київської Русі до середини XIX ст. рікою сплавляли до чорноморських портів цінну деревину, так званий корабельний ліс, хліб, мед, хутро, вироби місцевих ремісників, зброю і ін. Наприкінці XVIII початку XIX ст. французький принц Шарль-Анрі-Ніколя-Отто де Нассау-Зіген, який був наближеним до Катерини II, зробив блискучу воєнну кар'єру та мешкав протягом довгого часу в с. Тинна (нині Дунаєвецької сільської територіальної громади Дунаєвецького району Хмельницької обл.), навіть, розробив план поглиблення русла річки. Сьогодні узбережжя р. Дністер є олюбленим місцем рекреації як місцевих жителів м. Кам'янця-Подільського (від м. Кам'янця-Подільського до с. Устя лише 12 км.), так і мешканців району, області, країни, багатьох іноземних туристів. Також Дністер є популярним місцем серед місцевих рибалок. Помандрувати рікою можна на прогулянкових теплоходах "Хотин", "Буковина", "Поділля" або на круїзному кораблі "Юрій", що розпочинає хід від с. Раковець Городенківського району Івано-Франківської обл., місткістю до 200 осіб.

Існує інфраструктурний заклад з однойменною назвою — готельний комплекс "Дністровська Рів'єра", який знаходиться в с. Велика Слобідка Слобідсько-Кульчієвецької сільської територіальної громади Кам'янець-Подільського району Хмельницької обл.

Комплекс "Дністровська Рів'єра" задовольняє рекреаційні потреби найвибагливіших туристів у пляжному відпочинку, надаючи різноманітні послуги — чисті пісчані пляжі, поступовий вхід у воду, пляжний інвентар, прохолодні чи гарячі напої залежно від сезону рекреації, спеціальні місця для пікніка, гідроцикли і водні лижі, пляжний футбол та волейбол, теніс, дитячі атракціони.

Дністровська Рів'єра пропонує надзвичайно широкий спектр відпочинку — проведення цікавих екскурсій, організація захоплюючих прогулянок на теплоходах, надання площі для проведення змістовних з'їздів, семінарів, конференцій, організація корпоративних заходів, проведення урочистих подій, надання анімаційних послуг, турецька лазня, фінська лазня, сауна.

Готельний комплекс "Дністровська Рів'єра" створює дуже якісний туристичний продукт і пропонує комфортабельні номери, щоденне прибирання в номері, сніданок, включений у вартість номеру, бар та ресторан, що пропонує українську і європейську кухню, а також страви з дністровської риби, зал для проведення фуршетів та банкетів на 140 осіб,

цілодобова робота рецепції, кваліфікований менеджмент, стоянку для автомобільного або водного видів транспорту, більярд, привітний персонал.

Варто відмітити, який відпочинок на Дністровській рів'єрі є не тільки пасивним відпочинком. Адже видатних природно-географічних, історико-культурних і етнокультурних туристичних ресурсів уздовж річки предостатньо. Тут можна побачити унікальні острови, скелі, печери, монастирі, замки, а також стоянки первісних людей. Можна зробити зупинку в неповторному м. Кам'янці-Подільському, м. Хотині, Бакоті.

Відпочинок на річках і водоймах зараз стає таким же привабливим, як і на морських узбережжях. Володіючи значним розмаїттям водних об'єктів в Хмельницькій області, необхідно розвивати водну рекреацію, де кожний відпочиваючий зможе обрати водно-рекреаційну діяльність в залежності від своїх інтересів і туристичної кваліфікації. У водній рекреації поєднуються елементи активного відпочинку, пізнання, оздоровлення, фізичної культури та спорту. Водна рекреація доступна кожній людині незалежно від віку. Ось чому туризм на воді поділяє перше місце з пішохідним за кількістю осіб зайнятих в ньому.

Прикладом ефективного ринку послуг водної рекреації Хмельниччини є організація туристичних сплавів на плотах, байдарках, катамаранах по річці Дністер. Взагалі, ріка Дністер та її притоки являють собою зручну артерію для розвитку водної рекреації [3]. Власне програми сплаву річками області варто представляти не тільки водною подорожжю, а й різноманітними видами рекреації, включаючи послуги сільського зеленого та екотуризму, екскурсійні тури в прибережні зони, розважальні, обслуговуючі та інші послуги. Використовуючи річки, можна організовувати такі види відпочинку на воді як акваскіпер, парасейлінг, віндсерфінг, вейкбординг, дайвінг, катання на гідроциклі, водних лижах, сплави на плотах, байдарках та каяках, прогулянки на човнах та катамаранах, що дасть економічний розвиток для значної частини населених пунктів області. Цей вид рекреації привабливий ще й тим, що вартість цих подорожей доступна широкому колу відпочиваючих.

ВИСНОВКИ

Багатство та унікальність природно-рекреаційних ресурсів в Хмельницькій обл. створює передумови для розвитку курортного госпо-

дарства, а за рахунок нього й економіки регіону за рахунок їх ефективного використання, дає підстави сподіватися, що на території Хмельницьчини рекреація згодом переросте у потужну індустрію відпочинку, фізичного й духовного відновлення, глибокого національного самоусвідомлення, екологічної освіти і виховання рекреантів, тому рекреаційна сфера повинна бути визнана в області як одна з пріоритетних.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2001. — 395 с.
2. Геренчук К.И. Природа Хмельницької області / К.И. Геренчук. — Львов: Вища школа, 1980. — 152 с.
3. Журба І.Є. Економіко-географічні засади раціонального природокористування в регіоні (на прикладі Хмельницької області): автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 / І.Є. Журба; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2002. — 17 с.
4. Заставецький Б.І. Географія Хмельницької області / Б.І. Заставецький, О.В. Заставецька, І.А. Дітчук. — Тернопіль: орендне п-во "Тернопільська обласна друкарня", 1995. — 96 с.
5. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України / О.О. Любіцева, О.В. Панкова, В.І. Стафійчук. — К.: "Альтерпрес", 2007. — 369 с.
6. Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку: колективна монографія [кол. авторів; за ред.: С.А. Копилов (гол. ред.), С.Е. Баженова (наук. ред.)]. — Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. нац. ун. ім. Івана Огієнка, 2015. — 192 с.

References:

1. Beydyk, O. O. (2001), *Rekreatsijno-turysts'ki resursy Ukrainy: metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, rajonuvannia* [Recreational-touristic resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning], Kyiv university, Kyiv, Ukraine.
2. Gerenchuk, K. I., (1980), *Pryroda Khmel'nytskoj oblasti* [Nature of Khmelnytska region], Vyscha shkola, Lviv, Ukraine.
3. Zhurba, I. Y., (2002), "Economiical and geographical basis of rational nature using (on Khmelnytska region example)", Abstract of Ph.D. dissertation, Geography, Ivan Franco Lviv national university, Lviv, Ukraine.

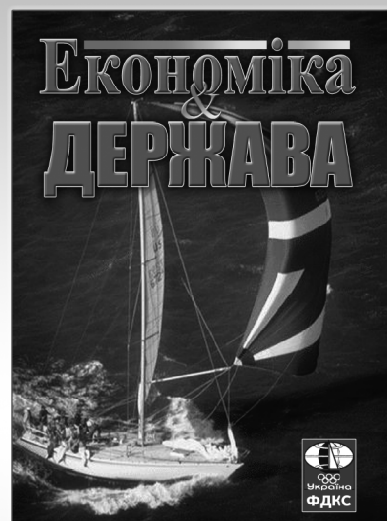
4. Zastavetsky, B. I. Zastavetska, O. V. and Dit-chuk, I. L. (1995), *Heohrafiia Khmel'nyts'koi oblasti* [Geography of Khmelnytska region], Ternopil regional press, Ternopil, Ukraine.

5. Lyubitseva, O. O. (2007), *Turystychni resursy Ukrainy* [Touristic resources of Ukraine], Alterpress, Kyiv, Ukraine.

6. Kopylov, S. A. and Bajenova, S. E. (2015), *Khmel'nychchyna turystychna: istoryko-kul'turni, pryrodno-heohrafichni ta ekonomichni aspekty rozvytku* [Touristic Khmelnytschyna: historical and cultural, natural and geographical aspects of development] Ivan Ogiyenko Kamyans-Podilsky national university, Kamyanets-Podilsky, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2020 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

**наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ**

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: **economy_2008@ukr.net**

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73